

A pénzügyőrök alkalmassági vizsgálati rendszerének fejlődéstörténete I.

– a kezdetektől az első testi és szellemi alkalmassági követelményrendszer kidolgozásáig

HIRDI Henriett Éva¹

A rendvédelmi szervezetek kiválasztási kritériumokat kell használniuk a felvételre jelentkezők alkalmasságának megítélése érdekében. A toborzásra és kiválasztásra vonatkozó kötelező előírásokat általában jogszabályokban határozzák meg. Ezeknél a szervezeteknél a felvételt megelőzően kötelező a jelentkezők egészségi alkalmasságának megítélése. Ebben a történelmi kéziratban a szerző megkísérli bemutatni a pénzügyőrök alkalmassági vizsgálati rendszerének legfontosabb kérdéseit a kezdetektől az első testi és szellemi alkalmassági követelményrendszer kidolgozásáig.

Kulcsszavak: pénzügyőr, alkalmassági vizsgálat, felülvizsgálat, történelem

Bevezetés

A hatékony szervezeti működésnek alapvető feltétele a megfelelő humán erőforrás kiválasztása. Ennek pedig egyik sarkalatos kérdése az alkalmasság véleményezése. Nemcsak napjainkban, de régen is az alkalmassági vizsgálatok célja annak megállapítása volt, hogy egy adott személy alkalmas-e bizonyos munkakör ellátására, képes-e ellátni az azzal járó tevékenységeket. Ennek eldöntéséhez, vagyis az alkalmasság megítéléséhez nem csupán egy általános egészségi állapotfelmérés szükséges, hanem a munkakörnyezet és a munka jellegének ismerete is rendkívül fontos. Hiszen mindezen tényezők komplex összefüggését vizsgálva lehet felismerni, hogy kik azok a személyek, akik a munkavégzéssel együttjáró fizikai és szellemi megterhelésnek nem vagy csak részben tudnak eleget tenni, vagy akár más munkatársaikra is fokozott veszélyt jelentenek.²

¹ HIRDI Henriett Éva, dr., PhD, pénzügyőr alezredes, osztályvezető, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Képzési, Egészségügyi- és Kulturális Intézete, Egészségügyi és Pszichológiai Főosztály címzetes főiskolai docens, Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar

Henriett Éva HIRDI, PhD, Finance Guard Lieutenant-Colonel, Head of Unit, National Tax and Customs Administration Institute of Training, Health and Culture, Department for Healthcare and Psychology, honorary college associate professor, Semmelweis University Faculty of Health Sciences
<https://orcid.org/0000-0003-2159-1025>; hirdi.henriett@nav.gov.hu

² Ungváry-Morvai (2010)

A fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó szervek szigorú alkalmassági követelményeket támasztanak a szolgálatra jelentkezőkkel szemben. Ennek háttérében az a felismerés áll, hogy a rosszul végzett humán erőforrás-kiválasztás számos negatív hatással jár egy szervezet életében (például társadalmi megítélés romlása, anyagi kiadások növekedése). A tapasztalat az, hogy a nem megfelelő munkatársak kiválasztása esetén nagyobb a baleseti kockázat, a gyakran betegállományban lévők és a speciális feltételek mellett alkalmas munkatársak miatt nehéz a szolgálatszervezés, bizonyos betegségekben már eleve szenvedőknél pedig gyakrabban alakulnak ki foglalkozással összefüggő további megbetegedések.

A pénzügyőrök alkalmassági vizsgálatának eljárásrendje jelentős fejlődésen ment keresztül az elmúlt másfél évszázadban. Hosszú folyamat eredményeként alakultak ki azok a szakmai tapasztalatok, irányelvek, amelyek a mai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmassági követelményrendszerhez alapot adtak. Jelen kutatás újdonságát az adja, hogy a pénzügyőrök alkalmassági vizsgálati rendszere kialakulásának története eddig még csak részben került feltárásra. E publikáció célja annak bemutatása, milyen szabályok vonatkoztak a pénzügyőrséghez felvételre jelentkezőkre és a pénzügyőrökre az alkalmasság és szolgálatképesség megítélése szempontjából a Magyar Királyi Pénzügyőrség létrehozásától egészen az első testi és szellemi követelményeket részletesen taglaló szabályozás megjelenéséig.

Alkalmassági vizsgálatok a Magyar Királyi Pénzügyőrségnél

Az 1867 tavaszán létrehozott Magyar Királyi Pénzügyőrség – hasonlóan más egyenruhás testületekhez – szigorú felvételi követelményeket határozott meg. A szabályozás értelmében 18–30 év közötti, nőtlen vagy gyermektelen özvegy családi állapotú férfiakat vehettek fel, meghatározott képesítési követelmények, ismeretek megléte esetén.³ Emellett nagy hangsúlyt fektettek arra is, hogy az egészségi állapotukat tekintve „ép testalkattal”, jó fizikummal rendelkezzenek, hiszen feladataikat nem egyszer akár életük és testi épségük kockáztatásával teljesítették. Számos olyan beszámoló, hír támasztja alá ezt, ahol arról számolnak be, hogy a pénzügyőr dulakodásba keveredett, vagy lovas után kellett futnia, sőt az is előfordult, hogy vitriollal öntötték le az arcát, ami miatt aztán „élet-halál közt lebegett”.⁴

A rendelkezésre álló elsődleges források alapján szembetűnő, hogy az osztrák mintára létrehozott szervezetnél az alkalmassági vizsgálat alapvetően két részből állt: testi és szellemi alkalmasság. Külön erőnléti (fizikai) felmérésről nem tesznek említést a fellelhető dokumentumok.⁵

³ Szabó (2017)

⁴ Megvitriolozott pénzügyőr (1887); *A munkavállalók világa: A Vám- és Pénzügyőrség története* (2017); Hat embert tartóztattak le a szekszárdi pénzügyőrök és öcsényi gazdák véres, fegyveres harca miatt (1936)

⁵ A m. kir. pénzügyőrség létszámában megüresedő pénzügyőri vigyázó állások betöltésére és az ujonc oktatásra vonatkozó rendelkezések módosítása tárgyában (1926)

A vizsgálat gyakorisága is eltér a napjainkban megszokott rendszertől, illetve más elnevezéssel illették őket. Alkalmassági vizsgálatot végeztek:

- a pénzügyőrség állományába felvételre jelentkező személyeknek;
- a már állományban lévők állandó státuszra történő átvétele előtt;
- nyugdíjazás előtt.⁶

Emellett pedig egy úgynevezett felülvizsgálati rendszer is működött a pénzügyőrök megbetegedése esetére a szolgáltatásképeség és alkalmasság megítélésére.

Tehát jól látszik, hogy „időszakos”, meghatározott időközönkénti rendszeres vizsgálati rendszer még nem volt kialakítva, ami erre a korszakra jellemző is, mivel ekkor még a kuratív (gyógyító) szemlélet erősebb volt, mint a preventív. A már kialakult megbetegedések kezelésére, az annak kapcsán megváltozott munkaképességre fókuszált az orvostudomány, nem pedig a megelőzésre.⁷

Érdekességként megemlítendő, hogy amíg a 3000 fős Magyar Királyi Pénzügyőrségnél az alkalmasságot „külsős” közhatósági vagy tisztiorvosok véleményezték,⁸ addig a Magyar Királyi Vámőrség felállításakor saját egészségügyi személyzetet alkalmaztak. Ugyan az orvosok és ápolók a vámőrség 4500 főnyi létszámába nem számítottak bele, és egyenruhát, fegyvert sem viselhettek, de az 1922. évi VIII. törvényekben már szerepeltek és a végrehajtási körrendelet értelmében az orvosok a vámőrség közigazgatási állományú tisztviselői karába voltak beosztva.⁹ Feltételezhető, hogy az eltérő gyakorlat abból fakad, hogy volt hivatásos katonákat képeztek át vámőrökké és a honvédségi rendszerben a saját egészségügyi szolgálatnak már hagyománya volt, míg a pénzügyőrség továbbra is az osztrák mintát követte. A vámőrségnél szolgálatot teljesítő orvosok az egyes vámőrkerületi parancsnokságoknál kialakított 4 fős „toborzó bizottságok” tagjai voltak, a felvételre jelentkezők testi és szellemi alkalmasságának elbírálásánál pedig a m. kir. honvédségnél békeidőre meghatározott szabályokat alkalmazták.¹⁰

Ez utóbbi jó gyakorlatot – az orvosnak a bizottságba való bevonását – a pénzügyőrség is átültette a saját rendszerébe. 1926-ban új szabályozást vezettek be, amely kimondta, hogy a pénzügyőri testületbe történő új felvételek a m. kir. pénzügyőri újonciskolában történnek. Maga az újonciskola a székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóságnak volt alárendelve, de személyzete a pénzügyigazgatóság létszámába tartozott. A körrendelet értelmében a felvételi eljárások lebonyolítására évente három alkalommal, április, augusztus és december hónapok két utolsó munkanapján került sor. Ennek részeként a fentebb már említett „külsős” közhatósági orvos már az iskola erre kijelölt hivatalos helyiségében vizsgálta meg a jelentkezőket. Ily módon valóban „a pénzügyőri

⁶ A pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok 305. §-ának kiegészítése tárgyában (1903)

⁷ Ungváry–Morvai (2010)

⁸ A pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok 305. §-ának kiegészítése tárgyában (1903)

⁹ Az 1922. évi VIII. t.-cikknek a magyar királyi vámőrségre vonatkozó rendelkezései végrehajtása tárgyában. 1922. évi 2.7776/P.M. szám (1922)

¹⁰ Az 1922. évi I. t.-cz. 25. §-ának, továbbá a m. kir. vámőrség és a m. kir. pénzügyőrség létszámának, kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról szóló 1922. évi VIII. t.-cz. némely határozmányainak végrehajtása, valamint a vámőrség létesítése és szolgálatának megkezdése iránti rendelkezések kiegészítése tárgyában (1922)

szolgálat ellátására alkalmas, teljesen ép, erős testalkatúak és megfelelő szellemi képességű személyek” kerültek kiválasztásra, hiszen a felmerülő munkahelyi megterhelésre vonatkozó kérdésekről az orvos közvetlen információt kaphatott. Az iskola parancsnoka pedig az orvosi véleményt figyelembe véve hozta meg döntését a felvételt érintően.¹¹ (Kutatásom során a legkedvesebb és egyben legmegdöbbentőbb az volt, amikor ráeszméltem, hogy a m. kir. pénzügyőrséghez felvételre jelentkezők alkalmassági vizsgálata ugyanabban az épületben valósult meg annak idején, mint napjainkban, ahol már idén 20 éve dolgozom. Az újonciskola a Budapest VIII. kerület Köztemető út (napjainkban Fiumei út) 6. szám alatt helyezkedett el.¹² A jelenlegi egészségügyi szolgálat pedig az 1990-es évek elején költözött be a Fiumei útra, mit sem sejtve arról milyen emlékeket rejt az épület.¹³)

Arra vonatkozóan, hogy milyen konkrét testi vagy szellemi alkalmassági követelményeknek kellett megfelelniük a pénzügyőröknek, nem lelhető fel részletes leírás ebből az időszakból. Annyi bizonyos, hogy az orvosi alkalmassági vizsgálat során be kellett mutatni a himlő elleni védőoltást tanúsító orvosi bizonylatot, a testi alkalmasságot megállapító katonai orvosi bizonyítványt, valamint az illető testi magassági mértékét feltüntető bizonylatot. Az 1930-as években megjelent pályázati hirdetés pedig már tartalmazott olyan kitételt, különleges feltételként, miszerint legalább 160 cm testmagasságot el kellett érniük a jelentkezőknek.¹⁴

Az orvosi vizsgálatok költségeire vonatkozóan megállapítható, hogy sokáig érvényben maradt a cs. k. belügyminisztérium 1854-ben kiadott azon határozata, amely szerint alapelv, hogy az állam által fizetett egészségügyi személyzet az orvosi vizsgálatot a pénzügyőrség soraiba lépő egyéneknél ingyen tartozott teljesíteni.¹⁵ Ezt a gyakorlatot az 1890. évi körrendeletben is megerősítették, ennek megfelelően mind az orvosi alkalmassági vizsgálat, mind pedig az orvosi lelet kiállítása díjmentes volt. Ellenben a közhatósági orvosok nem voltak kötelezve a megbetegedett pénzügyőri legénység díjtalan gyógyítására, felülvizsgálatára.¹⁶ Később az alkalmassági vizsgálatok költségét is a jelentkezőknek kellett viselni.¹⁷

Az életkor előrehaladtával kialakuló, úgynevezett sorsszerű megbetegedések, illetve a munkavégzéssel összefüggő egészségkárosodások nemcsak napjainkban befolyásolják egy-egy szervezet humán erőforrás-helyzetét, hanem másfél évszázaddal ezelőtt is kihívást jelentett. A korabeli forrásokat áttekintve látható, hogy 30 évvel a testület megalakulása után már komoly problémát okozott, hogy a pénzügyőri legénység körében gyakran történtek ideiglenes nyugdíjazások azzal az indokolással, hogy az illetők a pénzügyőri szolgálattal járó fokozott igénybevételre már alkalmatlanok. Éppen ezért

¹¹ A m. kir. pénzügyőrség létszámában megüresedő pénzügyőri vigyázó állások betöltésére és az újonc oktatásra vonatkozó rendelkezések módosítása tárgyában (1926)

¹² <https://maps.hungaricana.hu/hu/HTTITerkeptar/36424/view/?bbox=5455%2C-6114%2C7830%2C-4647> (2019. 11. 01.)

¹³ Kovácsics (2000)

¹⁴ Pályázati hirdetés (1931)

¹⁵ Napi hírek és események (1854)

¹⁶ A pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok 305. §-ának kiegészítése tárgyában (1903)

¹⁷ Pályázati hirdetés (1943)

körrendeletben hagyták meg, hogy csak azokat a pénzügyőroket nyugdíjazzák ideiglenesen, akik könnyebb (irodai) szolgálatokra sem alkalmazhatók. Ugyanakkor azokat, akik még irodai teendőket képesek ellátni – figyelembe véve életkorukat, képzettségüket és egészségi állapotukat – szolgálattételre kellett berendelni, illetve elsősorban hivatali állásokra kinevezni.¹⁸ A nyugdíjazás előtti alkalmassági vizsgálat tehát annak mérlegelésére szolgált, hogy a fennálló egészségi állapot lehetővé teszi-e a továbbfoglalkoztatást.

Felülvizsgálatok, jellemző testi és lelki problémák

A pénzügyőri szolgálat miatt kialakult állapotromlás (például mozgásszervi megbetegedések) megfékezésére, az egészség helyreállítására tett intézkedések közül kiemelendő a herkulásfürdői m. kir. laktanyában létesített betegszobák 1910-től kezdődő igénybevételének biztosítása. A gyógyfürdőkezelést a közhatósági orvos rendelte el, a szállást, fürdést pedig térítésmentesen biztosították négyhetes időtartamban a gyógyulni vágyó pénzügyőri legénységnek.¹⁹ Később, ennek elvesztését követően alakították ki új gyógyüdületési lehetőséget Hévízszentandrászon (Hévízen).²⁰

Azonban nemcsak a testi megbetegedések, de a lelki problémák – a munkavégzéssel kapcsolatos stresszorok, például a nőtlenségi kötelelem, személyes tér hiánya, túlszabályozottság – is gyakran okoztak gondot a pénzügyőrök körében. A korabeli újságokat áttekintve sajnos több olyan hír is található, amelyben arról számoltak be, hogy nem látva más megoldást a pénzügyőr önkezével – többnyire revolverrel – vetett véget saját életének, illetve esetenként szerelmével „közös elhatározással mentek a halálba, mert egymáséi nem lehettek”.²¹ A nőülési engedély megszerzésének nehézségei miatt hírhedten népszerűtleneek voltak a pénzügyőrök a nők, illetve a lányos szülők körében, hiszen átlagosan 40–45 évesek voltak, mire olyan beosztást érthettek el, amelyben megkaphatták az engedélyt, ha a kiszemelt menyasszonyt és családját is megfelelőnek tartotta a parancsnok. Emiatt, illetve a túlszűfolt „laktanyaszerű elhelyezés”, az „ágy- és szekrényvizsgálat”, az alacsony munkabér, a merev kijárási szabályok („este 9 órakor kötelező hazatérés”) miatt gyakran váltak gúny tárgyává a pénzügyőrök. Komoly lelki terhet jelentett az is, hogy ha valaki nem kapott kimaradási engedélyt, és mégis később ért vissza (például elment színházba vagy moziba), akkor akár 30 napig terjedhető fogsággal büntették, illetve „engedetlen, kicsapongó, fegyelmezetlen” szolgálati vétség minősítéssel, amely a későbbi előmeneteli lehetőségeit is befolyásolta. Sőt, volt olyan fiatal pénzügyőr is, aki a Fiumei úti laktanya fogdájában akasztotta fel magát, amikor fegyelmi büntetést kapott. A nőtlenség a magányosság mellett még egy jelen-

¹⁸ 1896. évi 86.289. szám. A pénzügyőrök ideiglenes nyugdíjaztatásának lehető korlátozása és az ideiglenesen nyugdíjazott pénzügyőrök újból való alkalmazása tárgyában (1897)

¹⁹ A herkulásfürdői m. kir. pénzügyőri laktanyában létesített betegszobákban a fürdőidény alatt elhelyezhető beteg pénzügyőri tisztviselők és legénység mikénti felvételére vonatkozó szabályrendelet 1909. évi 137304. szám (1910)

²⁰ A Jövedéki Biróság alól létesített hévízszentandrászi m. kir. pénzügyőri üdülőre vonatkozó szabályzat. 1928. évi 67.300/1928 (1928)

²¹ Véres szerelmi dráma (1904); Két pénzügyi felvigyázó tragédiája (1927)

tős problémát okozott, amelyről szintén cikkeztek, mégpedig a szexuális úton terjedő betegségeket. Ez utóbbi nemcsak azért volt gond, mert a megbetegedett pénzügyőrök „hónapokon át az államkincstár költségén betegeskedtek”, hanem azért is, mert például a korra jellemző szifiliszfertőzés olyan szervi elváltozásokat okozhatott, amelyek miatt később a szolgálat ellátására teljesen alkalmatlanná váltak.²²

Nem meglepő, hogy a pénzügyőrségi laktanyai rendszabályok mellett a gyógykezeltetés rendje is szigorú előírások mellett zajlott, hogy a betegség miatti szolgálati erővesztéseket minél hatékonyabban csökkentsék. Alapszabályként írták elő, hogy a „kórházi ápolásra szoruló pénzügyőri altisztet (egyenruhában, de oldalfegyver nélkül) [...] pénzügyőri szakasz székhelyéhez legközelebb eső honvéd- és közrendészeti kórházba” kell beutalni. A beteg pénzügyőrt egy rangidősebb másik altisztnek kellett személyesen bekísérni a kórházba és ott „igazolás ellenében átadni”. Más kórházba (például közkórházba, klinikára) csak akkor mehetett a pénzügyőr, ha férőhely miatt a honvédkórházban nem tudták ellátni, vagy pedig ellátása halaszthatatlanul sürgős volt.²³

Abban az esetben, ha enyhébb, kórházi kezelést nem igénylő betegsége volt a pénzügyőrnek, akkor „a nőtlen altisztet a laktanyában, a nőst altisztet pedig a lakásán legfeljebb három napig gyengélkedhetett”, amely idő alatt pénzügyőri szakasz vezetője váratlan ellenőrzéseket tett. Amennyiben ennél hosszabb időbeni lefolyású betegségről volt szó, akkor a pénzügyőrnek szabadságot kellett kérni, amihez szükséges volt – az alkalmassági vizsgálatot is végző – közhatósági orvos vizsgálata, amelyről „felülvizsgálati jegyzéket” állított ki. Ezt az orvosi vizsgálatot szintén a szakasz vezetője szervezte meg, vagy az orvos „házhoz hívásával”, vagy pedig elkísérte a beteget az illetékes közhatósági orvoshoz. Első olvasatra talán megdöbbenő, de a szabályozás azt is kötelezővé tette, hogy az orvosi vizsgálatnál az illetékes pénzügyőri biztosi kerület vezetőjének is jelen kellett lennie. Ez két célt is szolgált, egyrészt az indokolatlan betegszabadságok megakadályozását, másrészt az orvos megfelelő tájékoztatását a szolgálati feladatokkal összefüggő fizikai követelményekről, amely a szolgálatképesség megállapításához nélkülözhetetlen.²⁴

A közhatósági orvosi engedély melletti betegszabadság ideje alatt is megmaradt a beteg tájékoztatási kötelezettsége a vezetője felé. Hetente egyszer köteles volt jelentkeznie és beszámolni a gyógyulásának előrehaladásáról. Emellett a vezetői váratlan ellenőrzések is heti rendszerességgel folytak, tehát hetente legalább kétszer került sor „kapcsolattartásra”, amelyek megvalósulását írásban dokumentálták. Ezzel garantálták azt, hogy csak a legszükségesebb időtartamra essen ki a szolgálatból a pénzügyőr, és biztosan olyan magatartást tanúsítson, amely elősegíti mielőbbi gyógyulását.²⁵

²² Akadályversennyel nehezítik meg a pénzügyőrök nősülését (1928); Nádor (1928) 8.; Fogsággal büntetik a pénzügyőröket, ha este kilenc óránál tovább kimaradnak (1932); A laktanya fogdájában felakasztotta magát egy fiatal pénzügyőr (1927)

²³ A pénzügyőri altiszteknek honvéd- és közrendészeti kórházakban való ápolása, valamint magán uton való gyógykezeltetésük céljaira szabadság engedélyezése tárgyában. 1931. évi 1.130 PM (1931)

²⁴ A pénzügyőri altiszteknek honvéd- és közrendészeti kórházakban való ápolása... (1931)

²⁵ A pénzügyőri altiszteknek honvéd- és közrendészeti kórházakban való ápolása... (1931)

Az első szabályzat a testi és szellemi alkalmassági követelményrendszeréről

A második világháborút követően, a pénzügyőrség átszervezése kapcsán kiadott 100/1948. PM. számú rendelet az első olyan jelenleg ismert szabályzó, amely mellékletében részletesen leírja a testi és szellemi alkalmassági vizsgálatok tartalmát, illetve a követelményeket és kizárási feltételeket. E szabályozásban meghatározottak szerint „a pénzügyőrségi szolgálat különlegesen súlyos testi fáradsággal jár és a szolgálat természeténél fogva a pénzügyőrnek e közben, vagy éppen megerőltető testi teljesítmény kifejtése után, felfokozott szellemi munkát kell végeznie”, emiatt szükséges az átlagon felüli testi alkalmasság és szellemi képesség.²⁶

Az átszervezést követően is megmaradt az a rendszer, hogy a felvételi toborzást a pénzügyőri iskola végzi, és az itt működő bizottság tagja a testi alkalmasságot vizsgáló orvos. Ugyanakkor itt már pontosan leírják, hogy az orvosi alkalmasság két részből tevődik össze: általános és részletes vizsgálatból. Azt, aki nyilvánvalóan testileg alkalmatlan a szolgálat ellátására, az iskolaparancsnok is elutasíthatja, orvosi vizsgálat nélkül. A második „rosta” az általános vizsgálat volt, ahol a testmagasságot (minimum 167 cm, maximum 186 cm) mérték meg, illetve a testalkatot vizsgálták meg (tápláltság, testarányok, izomzat, csontok épsége, bőrbetegségek léte). A részletes vizsgálaton pedig csak az vehetett részt, akit alkalmasnak találtak az általános vizsgálatnál. Természetesen a részletes vizsgálatoknál nem szakorvosi konzultációt kell érteni, hanem csak annyit, mint amit a pénzügyőri iskola orvosi műszerfelszereltsége helyben lehetővé tett. Ennek ellenére valamennyi szervrendszer vizsgálatára sor került, mindegyiknél követve a kidolgozott kritériumrendszert, mi a követelmény és mikor alkalmatlan az illető. Ezek közül számos kizáró tényező (például alkoholizmus, kábítószer-fogyasztás) a mai napig megállja a helyét, míg sok esetben (például a gyógyszerrel jól kezelhető, karbantartható állapotoknál: cukorbetegség, magas vérnyomás, epekövesség egyes formái) ma már megengedőbb a szabályozás.²⁷

A szellemi alkalmasság vizsgálata szintén több részből tevődött össze, de időben is hosszabb három külön időszakot (felvételi vizsga és előkiképzés, szakaszszolgálat, szaktanfolyam) ölelt fel, mivel nemcsak a felvételre jelentkező szellemi képességeit vizsgálták, hanem jellembeli tulajdonságait is. Ennek során alkalmatlanságot jelentett például a pszichopátiás alkat, az iszákosságra való hajlam, a határozatlanság, a nagyfokú szórakozottság, testi és szellemi fáradékonyság.²⁸

A már állományban lévő úgynevezett próbapénzügyőrök állandó státuszra történő átvétele előtti alkalmassági vizsgálatot, illetve a pénzügyőrség tagjainak orvosi vizsgálatát (például nyugdíjazási, 60 napot meghaladó gyógykezelési szabadság, színlelt betegség gyanúja stb.) viszont a pénzügyigazgatóság székhelyén működő tisztiorvos

²⁶ A pénzügyminiszter 100/1948. P. M. számú rendelete a pénzügyőrség állományának rendezése, valamint szervezeti és szolgálati szabályainak módosításáról szóló 13.000/1947. Korm. sz. rendelet végrehajtása tárgyában (1947)

²⁷ A pénzügyminiszter 100/1948. P. M. számú rendelete a pénzügyőrség állományának rendezése... (1947)

²⁸ A pénzügyminiszter 100/1948. P. M. számú rendelete a pénzügyőrség állományának rendezése... (1947)

végezte. Az e vizsgálatokra vonatkozó követelményrendszert nem szabályozták, a fent hivatkozott rendelet mellékletében meghatározottak csak az új felvételizésekre vonatkoztak.²⁹

Következtetések

A Magyar Királyi Pénzügyőrség megalakulását követő 80 esztendő alatt az alkalmassági vizsgálatok és felülvizsgálatok során megszerzett tapasztalat kellő alapot teremtett ahhoz, hogy a pénzügyőrök testi és szellemi alkalmassági követelményeit minden szervrendszerre vonatkozóan meghatározzák. Habár mára a követelmények jelentős mértékben átalakultak, az orvostudomány fejlődésének köszönhetően számos megbetegedés jól kezelhető, és így a szolgálati feladatok ellátása nem ütközik akadályba, mégis érdemes időnként a kiindulási pontra visszapillantani.

IRODALOMJEGYZÉK

1896. évi 86.289. szám. A pénzügyőrök ideiglenes nyugdíjaztatásának lehető korlátozása és az ideiglenesen nyugdíjazott pénzügyőrök újból való alkalmazása tárgyában (1897). *Pénzügyi Közlöny*, 24. évf. 13. sz. 259–261.
- A herkulásfürdői m. kir. pénzügyőri laktanyában létesített betegszobákban a fürdőidény alatt elhelyezhető beteg pénzügyőri tisztviselők és legénység mikénti felvételére vonatkozó szabályrendelet 1909. évi 137304. szám (1910). *Pénzügyi Közlöny*, 37. évf. 10. sz. 345–348.
- A Jövedéki Birságalapból létesített hévízszentandrás m. kir. pénzügyőri üdülőrre vonatkozó szabályzat. 1928. évi 67.300/1928 (1928). *Pénzügyi Közlöny*, 55. évf. 13. sz. 115–116.
- A laktanya fogdójában felakasztotta magát egy fiatal pénzügyőr (1927). *Magyarország*, 34. évf. 273. sz. 9.
- A m. kir. pénzügyőrség létszámában megüresedő pénzügyőri vigyázó állások betöltésére és az ujoncoktatásra vonatkozó rendelkezések módosítása tárgyában (1926). *Pénzügyi Közlöny*, 53. évf. 12. sz. 161–168.
- A munkavállalók világa: A Vám- és Pénzügyőrség története* (2017). [Film]. Budapest, ECHO TV.
- A pénzügyminiszter 100/1948. P. M. számú rendelete a pénzügyőrség állományának rendezése, valamint szervezeti és szolgálati szabályainak módosításáról szóló 13.000/1947 Korm. sz. rendelet végrehajtása tárgyában (1947). *Pénzügyi Közlöny*, 74. évf. 2. sz. 5–20.
- A pénzügyőri altiszteknek honvéd- és közrendészeti kórházakban való ápolása, valamint magán uton való gyógykezelésük céljaira szabadság engedélyezése tárgyában. 1931. évi 1.130 PM (1931). *Pénzügyi Közlöny*, 58. évf. 19. sz. 255–258.
- A pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok 305. §-ának kiegészítése tárgyában (1903). *Pénzügyi Közlöny*, 30. évf. 6. sz. 90.
- Akadályversennyel nehezítik meg a pénzügyőrök nősülését (1928). *Pesti Hírlap*, 1928. 02. 14., 12.
- Az 1922. évi I. t.-cz. 25. §-ának, továbbá a m. kir. vámőrség és a m. kir. pénzügyőrség létszámának, kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról szóló 1922. évi VIII. t.-cz. némely határozmányainak végrehajtása, valamint a vámőrség létesítése és szolgálatának megkezdése iránti rendelkezések kiegészítése tárgyában (1922). *Pénzügyi Közlöny*, 49. évf. 6. sz. 310.
- Az 1922. évi VIII. t.-cikknek a magyar királyi vámőrségre vonatkozó rendelkezései végrehajtása tárgyában. 1922. évi 2.7776/P.M. szám (1922). *Pénzügyi Közlöny*, 49. évf. 16. sz. 855–859.

²⁹ A pénzügyminiszter 100/1948. P. M. számú rendelete a pénzügyőrség állományának rendezése... (1947)

- Fogsággal büntetik a pénzügyőröket, ha este kilenc áránál tovább kimaradnak (1932). *Magyarság*, 1932. 12. 17., 4.
- Hat embert tartóztattak le a szekszárdi pénzügyőrök és öcsényi gazdák véres, fegyveres harca miatt (1936). *Esti Kurír*, 14. évf. 148. sz. 14.
- Két pénzügyi felvigyázó tragédiája (1927). *Az Est*, 1927. 05. 13., 6.
- Kovácsics Iván (2000): *Emlékkönyv a Vám- és Pénzügyőrség történetéről 1867–2000*. Budapest, VIVA Média Holding.
- Megvitriólozott pénzügyőr (1887). *Budapesti Hírlap*, 7. évf. 342. sz. 5.
- Nádor Jenő (1928): Nyolcvanöt év előtt hozott rendelettel akadályozza az állam kétezer alkalmazottjának családalapítását. *Ujság*, 1928. 07. 22., 8.
- Napi hírek és események (1854). *Budapesti Hírlap*, 510. sz.
- Pályázati hirdetés (1931). *Budapesti Közlöny*, 65. évf. 115. sz. 2.
- Pályázati hirdetés (1943). *Budapesti Közlöny*, 77. évf. 120. sz. 21.
- Szabó Andrea (2017): A Magyar Királyi Pénzügyőrség rangrendszere 1867–1947. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, 1. évf. 54. sz. 107–126. DOI: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXVII.2017.54N.107-126P>
- Ungváry György – Morvai Veronika (2010): *Munkaegészségtan – Foglalkozás-orvostan, foglalkozási megbetegedések, munkahigiéne*. Budapest, Medicina Kiadó.
- Véres szerelmi dráma (1904). *Magyar Nemzet*, 1904. 09. 29., 6.

Internetes forrás

<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/36424/view/?bbox=5455%2C-6114%2C7830%2C-4647>
(2019. 11. 01.)

ABSTRACT

The History of the Development of Customs Officers Eligibility Test I - From the Beginning to the First Set of Medical and Mental Requirements

HIRDI Henriett Éva

The law enforcement agencies must use selection criteria to assess the suitability and relative merit of all applicants for the position. Regulations outline the mandatory standards to be applied when recruiting and selecting staff for employment. These organisations must also conduct a health assessment of the recommended applicant before an offer of employment. In this historical article, the author attempts to present the most important steps in the history of the Customs Officers Eligibility Test from the beginning to the first set of medical and mental requirements.

Keywords: *customs officer, employment eligibility test, health screening, history*